

21-ე ზოგადი რეკომენდაცია (XIII სესია, 1994)

თანასწორობა ქორწინებასა და ოჯახურ ურთიერთობებში

1. ქალთა წინააღმდეგ ყველა ფორმის დისკრიმინაციის აღმოფხვრის შესახებ კონვენცია (გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის 34/180 რეზოლუცია, დანართი) აღიარებს საზოგადოებასა და ოჯახში ადამიანის უფლებების კუთხით ქალთა და კაცთა თანასწორობას. კონვენციას ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო ხელშეკრულებებს შორის მნიშვნელოვან ადგილს იკავებს.
2. ადამიანის უფლებათა დაცვის სხვა საერთაშორისო კონვენციები და დეკლარაციები ოჯახსა და ოჯახში ქალის როლს დიდ მნიშვნელობას ანიჭებენ. ამ დოკუმენტების რიცხვს განეკუთვნება ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია (გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის 217/A (III) რეზოლუცია), სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების საერთაშორისო პაქტი (გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის 2200 A (XXI) რეზოლუცია, დანართი), კონვენცია ქორწინებაში მყოფ ქალთა მოქალაქოების შესახებ (გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის 1040 (XI) რეზოლუცია, დანართი), კონვენცია ქორწინებაზე თანხმობის, ქორწინების მინიმალური ასაკისა და ქორწინების რეგისტრაციის შესახებ (გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის 1763 A (XVII) რეზოლუცია, დანართი) და ამავე საკითხზე შემდგომი რეკომენდაცია (გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის 2018 (XX) რეზოლუცია) და ქალთა მდგომარეობის გაუმჯობესების შესახებ ნაირობის პროგრესული სტრატეგიები.¹
3. ქალთა წინააღმდეგ ყველა ფორმის დისკრიმინაციის აღმოფხვრის შესახებ კონვენცია კიდევ ერთხელ აღიარებს ზემოხსენებულ საერთაშორისო ხელშეკრულებებსა და დეკლარაციებში გათვალისწინებული ქალთა განუხვების უფლებების მნიშვნელობას. ამასთან, კონვენცია ხაზს უსვამს საზოგადოების წევრების ცნობიერების ფორმირებასა და ქცევაზე კულტურისა და ჩვეულებების გავლენას. ეს ფაქტორები, ხშირ შემთხვევაში, ქალთა მიერ ძირითადი უფლებებით სარგებლობის საკითხზეც აისახება.

ზოგადი ინფორმაცია

4. 1994 წელი გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურმა ასამბლეამ 44/82 რეზოლუციის თანახმად ოჯახის საერთაშორისო წლად გამოაცხადა. კომიტეტს სურს ისარგებლოს ამ შემთხვევით და კიდევ ერთხელ გაუსვას ხაზი ოჯახში ქალთა ძირითადი უფლებების დაცვის მნიშვნელობას და იმედს გამოთქვამს, რომ ეს განცხადება იქნება ქალთა უფლებრივი მდგომარეობის გაუმჯობესების მიზნით ეროვნულ დონეზე გატარებული ღონისძიებების წინაპირობა.

---

¹იხილეთ, Report of the World Conference to Review and Appraise the Achievements of the United Nations Decade for Women: Equality, Development and Peace, Nairobi, 15-26 July 1985 [გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მიერ ქალთა მდგომარეობის გაუმჯობესების მიზნით ათი წლის მანძილზე გაწეული სამუშაოს შედეგების განხილვისა და შეფასების მიზნით გამართული მსოფლიო კონფერენციის ანგარიში: თანასწორობა, განვითარება და მშვიდობა, ნაირობი, 15-26 ივლისი 1985] (United Nations publications, Sales No. E.85.IV.10), I თავი, სექცია A.

ქალთა წინააღმდეგ ყველა ფორმის დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი

5. ოჯახის საერთაშორისო წლის აღსანიშნავად ამგვარი ფორმის არჩევის გზით კომიტეტს სურს გააანალიზოს კონვენციის სამი მუხლი, რომლებიც ოჯახში ქალთა უმნიშვნელოვან როლს შეეხება:

მე-9 მუხლი

1. ხელშემკვრელი სახელმწიფოები ქალებს ანიჭებენ კაცებთან თანაბარ უფლებას მიიღონ, შეიცვალონ ან შეინარჩუნონ თავიანთი მოქალაქეობა. კერძოდ, ისინი უზრუნველყოფენ, რომ არც უცხოელთან ქორწინება, არც ქორწინების დროს ქმრის მოქალაქეობის შეცვლა არ იწვევს ცოლის მოქალაქეობის ავტომატურად შეცვლას, არ აქცევს მას მოქალაქეობის არმქონე პირად და არ შეიძლება ქალის იძულება მიიღოს ქმრის მოქალაქეობა.
2. მონაწილე სახელმწიფოები ქალებს ანიჭებენ კაცებთან თანაბარ უფლებას მათი შვილების მოქალაქეობის მიმართ.

კომენტარი

6. მოქალაქეობა სამოქალაქო ცხოვრებაში მონაწილეობის უმნიშვნელოვანესი წინაპირობაა. ზოგადად, სახელმწიფოები მოქალაქეობას საკუთარ ტერიტორიაზე დაბადებულ პირებს ანიჭებენ. თუმცა, მოქალაქეობის მოპოვება შესაძლებელია ცალკეულ სახელმწიფოში დასახლების შემთხვევაში, ან ისეთი ჰუმანიტარული მიზეზებით, როგორცაა, მოქალაქეობის არქონა. მოქალაქეობისა და ეროვნების სტატუსის გარეშე ქალებს ეზღუდებათ ხმის მიცემისა და სახელმწიფო დაწესებულებებში მუშაობის უფლება; მოქალაქეობის არქონამ, ხშირად, შესაძლებელია სახელმწიფო შეღავათებით სარგებლობისა და საცხოვრებელი ადგილის არჩევის უფლებების შეზღუდვაც გამოიწვიოს. ზრდასრულ ქალს უნდა შეეძლოს მოქალაქეობის შეცვლა და ქორწინებისა თუ განქორწინების ან ქმრისა თუ მამის მოქალაქეობის შეცვლამ ავტომატურად არ უნდა გამოიწვიოს მისი მოქალაქეობის შეცვლა.

მე-15 მუხლი

1. ხელშემკვრელი სახელმწიფოები ცნობენ კანონის წინაშე ქალებისა და მამაკაცების თანასწორობას.
2. მონაწილე სახელმწიფოები ქალებს ანიჭებენ მამაკაცებთან თანაბარ სამოქალაქო უფლებაუნარიანობას და მისი განხორციელების თანაბარ შესაძლებლობებს, კერძოდ, მათთვის უზრუნველყოფენ თანაბარ უფლებებს ხელშეკრულების დადებისას და ქონების მართვის საკითხში, აგრეთვე თანაბარ დამოკიდებულებას მათდამი სასამართლოებსა და ტრიბუნალებში საქმის წარმოების ყველა ეტაპზე.
3. ხელშემკვრელი სახელმწიფოები თანხმდებიან, რომ ძალადაკარგულად ითვლება ყველა ხელშეკრულება და ყველა სხვა კერძო საბუთი, რომლებიც თავიანთი სამართლებრივი შედეგით ზღუდავს ქალთა უფლებაუნარიანობას.
4. ხელშემკვრელი სახელმწიფოები კაცებსა და ქალებს თანაბარ უფლებებს ანიჭებენ კანონმდებლობის მიმართ, რომელიც ეხება პირთა გადაადგილებას და საცხოვრებელი ადგილის არჩევას.

კომენტარი

7. როდესაც ქალებს მეუღლისა თუ სხვა მამაკაცების დახმარების გარეშე არ შეუძლიათ დადონ ხელშეკრულებები თუ აიღონ ფულადი სესხი, მათი სამართლებრივი ავტონომია ირღვევა. მსგავსი შეზღუდვები უარყოფითად აისახება მათი საკუთრების უფლებზე და აფხვრებს ქალთა მიერ საკუთარი ბიზნესისა და სხვა ფორმის სახელშეკრულებო ურთიერთობების დამოუკიდებლად მართვის შესაძლებლობას. ამგვარი შეზღუდვების გამო მათ არ შეუძლიათ თავად გამოიმუშაონ საკუთარი და მათზე დამოკიდებული პირების არსებობისთვის საჭირო სახსრები.

8. ცალკეულ ქვეყნებში ქალთა მიერ სასამართლოში საქმის აღძვრა, სამართლებრივი დახმარებით სარგებლობის უფლება და სამართლებრივი დაცვის მექანიზმებით სარგებლობის უფლება კანონით იზღუდება. სხვა ქვეყნების კანონმდებლობის თანახმად ქალების მიერ მოწმის სტატუსით მიცემულ ჩვენებასა თუ მტკიცებულებას კაცებთან შედარებით ნაკლები სამართლებრივი წონა გააჩნია. მსგავსი კანონები და ჩვეულებები ზღუდავენ ქალთა უფლებას ეფექტურად ისარგებლონ და დაიცვან თავიანთი საკუთრება და იყვნენ საზოგადოების სრულუფლებიანი წევრები. როდესაც სახელმწიფოში ქალთა უფლებაუნარიანობა კანონით იზღუდება ან ცალკეულ პირებსა თუ დაწესებულებებს შესაძლებლობა აქვთ დააკნინონ ქალის როლი ამ პროცესებში, ამით მნიშვნელოვნად იზღუდება ქალთა უფლება იყვნენ მამაკაცებთან თანასწორნი და თავად გამოიმუშაონ თავიანთი და მათზე დამოკიდებული პირების არსებობისთვის საჭირო სახსრები.

9. მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი ანგლო-ამერიკული სამართლით გათვალისწინებული ცნებაა და გულისხმობს იმ სახელმწიფოს, რომელში ცხოვრებაც პირს სურს და რომლის იურისდიქციაც კონკრეტულ პირზე ვრცელდება. ბავშვის საცხოვრებელი ადგილი, თავდაპირველად, მშობლების საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით განისაზღვრება, თუმცა ზრდასრულობის პერიოდში პირის საცხოვრებელ ადგილად ჩაითვლება სახელმწიფო, სადაც ის მუდმივად ცხოვრობს და სურს განაგრძოს იქ ცხოვრება. ისევე როგორც მოქალაქეობის შემთხვევაში, ხელშემკვრელი სახელმწიფოების მიერ კომიტეტისთვის მიწოდებული ეროვნული ანგარიშებიდან ნათლად იკვეთება, რომ პრაქტიკაში ქალები ყოველთვის დამოუკიდებლად ვერ ირჩევენ მუდმივ საცხოვრებელ ადგილს. მოქალაქეობის მსგავსად, ზრდასრულ ქალს ქორწინების სტატუსის მიუხედავად თავისუფლად უნდა შეემლოს სურვილის შემთხვევაში მუდმივი საცხოვრებელი ადგილის შეცვლა. მუდმივი საცხოვრებელი ადგილის მამაკაცების მსგავსად შეცვლის უფლებაში ნებისმიერი სახის ჩარევამ შესაძლოა ავტომატურად დაარღვიოს ქალთა უფლება მიმართონ სასამართლოს იმ ქვეყანაში, სადაც ისინი ცხოვრობენ ან შეაფერხოს ამ ქვეყანაში თავისუფლად და დამოუკიდებლად შესვლისა თუ მისი დატოვების უფლება.

10. მიგრანტ ქალებს, რომლებიც დროებით სხვა სახელმწიფოში ცხოვრობენ, კაცების მსგავსად უნდა ჰქონდეთ უფლება, რომ იცხვრონ თავიანთ მეუღლეებთან, მეწყვილეებთან და ბავშვებთან ერთად.

მე-16 მუხლი

1. ხელშემკვრელი სახელმწიფოები იღებენ ყველა საჭირო ზომას ქალთა წინააღმდეგ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის ყველა საკითხში, რომლებიც ეხება ქორწინებასა და ოჯახურ ურთიერთობას, და, კერძოდ კაცთა და ქალთა თანასწორობის საფუძველზე უზრუნველყოფენ:

ა) ქორწინების თანაბარ უფლებებს;

ქალთა წინააღმდეგ ყველა ფორმის დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი

ბ) მეუღლის თავისუფალი არჩევის და მხოლოდ თავისუფალი და სრული თანხმობით ქორწინების თანაბარ უფლებებს;

ც) ქორწინების პერიოდში და განქორწინების დროს თანაბარ უფლებებსა და მოვალეობებს;

დ) კაცებისა და ქალების, როგორც მშობლების, თანაბარ უფლებებს, მათი ოჯახური მდგომარეობის მიუხედავად, ყველა საკითხში, რომლებიც მათ შვილებს ეხება; ყველა შემთხვევაში ბავშვის ინტერესები უმთავრესია;

ე) თანაბარ უფლებას და მოვალეობას, რომ თავისუფლად და პასუხისმგებლობით წყვეტდნენ შვილების რაოდენობის და მათ დაბადებას შორის დროის შუალედების საკითხს და რომ ჰქონდეთ ინფორმაციის, განათლების მიღების, აგრეთვე იმ საშუალებებით სარგებლობის შესაძლებლობა, რომლებიც ხელს უწყობს მათ ამ უფლების განხორციელებაში;

ფ) თანაბარ უფლებას და მოვალეობას, რომ იყვნენ ბავშვთა მეურვეები, მზრუნველები, მრწმუნებლები, მშვილებლები ან ახორციელებდნენ ანალოგიურ ფუნქციებს, როცა ისინი გათვალისწინებულია ეროვნული კანონმდებლობით; ყველა შემთხვევაში უმთავრესია ბავშვის ინტერესები;

გ) ცოლისა და ქმრის თანაბარ პირად უფლებებს, მათ შორის გვარის, პროფესიის და საქმიანობის არჩევის უფლებას;

3) მეუღლეთა თანაბარ უფლებას ქონების ფლობის, შეძენის, მართვის, გამოყენების და მისი უფასოდ და ფასიანი განკარგვის მიმართ.

2. ბავშვის ნიშნობას ან ქორწინებას იურიდიული ძალა არა აქვს და მიიღება ყველა საჭირო ზომამ, მათ შორის საკანონმდებლო ქორწინების მინიმალური ასაკის განსაზღვრის და სამოქალაქო მდგომარეობის აქტებში ქორწინების სავალდებულო რეგისტრაციის მიზნით.

კომენტარი

საჯარო და პირადი ცხოვრება

11. საჯარო და პირადი ცხოვრება ისტორიულად საზოგადოებაში განსხვავებულად აღიქმებოდა და შესაბამისად - განსხვავებულადვე რეგულირდებოდა. ქალების საქმიანობა პირად თუ ოჯახურ ცხოვრებაში ტრადიციულად თითქმის ყველა საზოგადოებაში დაქვემდებარებულ და მეორეხარისხოვან საქმეს განეკუთვნებოდა.

12. ამგვარი საქმიანობა საზოგადოების ცხოვრებისთვის აუცილებელია და მათ მიმართ განსხვავებული და დისკრიმინაციული კანონებისა და ჩვეულებების გამოყენება გაუმართლებელია. ხელშემკვრელი სახელმწიფოების მიერ კომიტეტისთვის მიწოდებულ ეროვნულ ანგარიშებში იკვეთება, რომ ჯერ კიდევ არსებობს სახელმწიფოები, სადაც საკანონმდებლო დონეზე ქალთა და კაცთა თანასწორობა ჯერ კიდევ არ არსებობს. შესაბამისად, ქალებს საზოგადოებასა და ოჯახში თანასწორი სტატუსით სარგებლობა არ შეუძლიათ. იმ ქვეყნებშიც კი, სადაც თანასწორობა სამართლებრივად უზრუნველყოფილია, როლების გადანაწილება განსხვავებულია და როგორც წესი, ქალის როლი მეორეხარისხოვანია. ამრიგად, ირღვევა კონვენციის მე-16, მე-2, მე-5 და 24-ე მუხლებით გათვალისწინებული სამართლიანობისა და თანასწორობის პრინციპები.

განსხვავებული სახის ოჯახები

13. ოჯახის ხასიათი და ცნება სხვადასხვა ქვეყნებში და ხშირად, ცალკეული ქვეყნის რეგიონებშიც განსხვავებულია. კონვენციის მე-2 მუხლის მოთხოვნების შესაბამისად, როგორც ფორმისაც არ უნდა იყოს ოჯახი, ქვეყნის სამართლებრივი სისტემის, რელიგიის, ჩვეულებებისა და ტრადიციების მიუხედავად, ოჯახში ქალთა მდგომარეობა სამართლიანობისა და თანასწორობის პრინციპზე დაყრდნობით უწრუნველყოფილი უნდა იყოს როგორც კანონმდებლობით, ისე - პრაქტიკაში.

პოლიგამიური ქორწინებები (მრავალქორწინება)

14. ხელშემკვრელი სახელმწიფოების ეროვნულ ანგარიშებში ნათლად იკვეთება, რომ პოლიგამია საკმაოდ ბევრ ქვეყანაშია გავრცელებული. პოლიგამიური ქორწინება წინააღმდეგობაში მოდის ქალისა და კაცის თანასწორობის უფლებასთან და შესაძლოა ქალებსა და მათზე დამოკიდებულ პირებზე მიმდებარე უარყოფითი ემოციური და ფინანსური გავლენა იქონიოს. სახელმწიფოებმა არ უნდა წახალისონ მსგავსი ქორწინებები; აუცილებელია მათი აკრძალვა. კომიტეტი მიიჩნევს, რომ ზოგი ხელშემკვრელი სახელმწიფო, რომელთა კონსტიტუციაც ცნობს ქალთა და კაცთა თანასწორობას, ჯერ კიდევ აღიარებს პრაქტიკაში გავრცელებულ და ჩვეულებებზე დაფუძნებულ პოლიგამიურ ქორწინებებს. ამით ირღვევა ქალთა კონსტიტუციური უფლებები და კონვენციის მე-5(a) მუხლი.

მე-16(1)(a) და (b) მუხლები

15. მიუხედავად იმისა, რომ უმეტესი ქვეყნის ეროვნული კონსტიტუცია და კანონმდებლობა კონვენციასთან შესაბამისობაშია, ჩვეულებები, ტრადიციები და აღნიშნული კანონმდებლობის პრაქტიკაში რეალურად აღსრულების სიმწირე არღვევს კონვენციას.

16. ქალთა უფლება თავისუფლად აირჩიონ მეუღლე და იქორწინონ, მათი ცხოვრების, ისევე როგორც ადამიანის ღირსებისა და თანასწორობის, უმნიშვნელოვანესი ასპექტია. ხელშემკვრელი სახელმწიფოების ეროვნული ანგარიშების ანალიზი ცხადყოფს, რომ ჯერ კიდევ არსებობს სახელმწიფოები, სადაც ჩვეულებების, რელიგიურ შეხედულებებსა და ცალკეული პირების ეთნიკური წარმომავლობის გამო პრაქტიკაში ხშირია ქალების იძულებითი ქორწინება ან ხელმეორედ დაქორწინება. სხვა ქვეყნებში დაშვებულია ქალების დაქორწინება ფულადი ანაზღაურებისა თუ პრივილეგიების სანაცვლოდ. ზოგი ქვეყანაში სიღარიბე ქალებს აიძულებს, რომ ფინანსური უზრუნველყოფის მიზნით დაქორწინდნენ უცხო ქვეყნის მოქალაქეებზე. მეწყვილის ასაკისა და ნათესაობრივი ურთიერთობების კუთხით არსებული გონივრული შეზღუდვების გარდა, კანონმდებლობით არ უნდა იზღუდებოდეს ქალთა თავისუფლება დამოუკიდებლად გადაწყვიტონ, დაქორწინდნენ თუ არა, და თავადვე აირჩიონ თავიანთი მეუღლე.

მე-16(1)(c) მუხლი

17. ხელშემკვრელი სახელმწიფოების ეროვნული ანგარიშების ანალიზი ცხადყოფს, რომ ბევრი ქვეყნის კანონმდებლობის თანახმად ქორწინებაში მყოფი მეუღლეების უფლება-მოვალეობები შესაძლოა რელიგიური და ჩვეულებითი სამართლის პრინციპებს და არა კონვენციით გათვალისწინებულ პრინციპებს ემყარებოდეს. კანონმდებლობასა და პრაქტიკაში ქორწინებასთან დაკავშირებული საკითხების მრავალფეროვნება ხშირად უარყოფითად აისახება ოჯახში ქალთა

ქალთა წინააღმდეგ ყველა ფორმის დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი

უფლებრივ მდოგარეობაზე. ასეთი შეზღუდვების გამო ოჯახში ძირითადი გადაწყვეტილების მიმღებ პირად ქმარი მიიჩნევა, რაც, თავის მხრივ, ეწინააღმდეგება კონვენციის მოთხოვნებს.

18. ამასთან, *de facto* კავშირი, როგორც წესი, კანონმდებლობით არ არის აღიარებული. კანონმდებლობით უზრუნველყოფილი უნდა იყოს, რომ მსგავს ურთიერთობებში ქალებსა და კაცებს როგორც ოჯახურ ცხოვრებაში, ისე შემოსავლისა და ფინანსური სახსრების განაწილების თვალსაზრისით, თანასწორი უფლებები გააჩნდეთ. ასეთ ურთიერთობებში ქალებს მათზე დამოკიდებულ შვილებსა და ოჯახის სხვა წევრებთან მიმართებით კაცების მსგავსი უფლებები და მოვალეობები უნდა ჰქონდეთ.

მე-16(1)(d) და (f) მუხლები

19. ხელშემკვრელი სახელმწიფოების უმეტესობა კონვენციის მე-5(b) მუხლის შესაბამისად ცნობს ბავშვებზე ზრუნვისა და მათი რჩენის თვალსაზრისით მშობლების თანასწორ და ერთობლივ ვალდებულებებს. ბავშვთა უფლებათა დაცვის კონვენციით (გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის 44/25 რეზოლუცია, დანართი) გათვალისწინებული პრინციპი, რომ 'უპირველესი ყურადღება დაეთმოს ბავშვის საუკეთესო ინტერესს', დღეისთვის უკვე საყოველთაოდ არის აღიარებული. თუმცა, პრაქტიკაში მაინც არსებობს პრობლემები. ზოგიერთ სახელმწიფოში მშობლებს ბავშვთან მიმართებით თანაბარი უფლებები არ გააჩნიათ; ეს პრობლემა განსაკუთრებით აქტუალურია ისეთ შემთხვევებში, როდესაც მშობლები ქორწინებაში არ იმყოფებიან. ასეთი წყვილების ბავშვები, ხშირად, ქორწინებაში დაბადებული შვილების მსგავსი სამართლებრივი სტატუსით არ სარგებლობენ და თუკი დედა განქორწინებულია ან ცალკე ცხოვრობს, მამები ქალებს თავიანთ ბავშვებზე ზრუნვის, მათი დაცვისა და რჩენის ვალდებულების ერთობლივად განხორციელების საშუალებას არ აძლევენ.

20. კონვენციით გათვალისწინებული ერთობლივი უფლებები და ვალდებულებები მეურვეობის, მშობლის მოვალეობების, მზრუნველობისა და შვილად აყვანის პრინციპების დაცვით კანონმდებლობით უნდა იყოს უზრუნველყოფილი. ხელშემკვრელმა სახელმწიფოებმა ყველა ზომა უნდა მიიღონ, რათა კანონმდებლობის შესაბამისად, ორივე მშობელმა, ოჯახური სტატუსისა თუ ბავშვთან ერთად ცხოვრების მიუხედავად, თანაბრად შეძლოს ბავშვის მიმართ მშობლის უფლება-მოვალეობების განხორციელება.

მე-16(1)(e) მუხლი

21. ქალთა ვალდებულება გააჩინონ და გაზარდონ შვილები უარყოფითად აისახება განათლების, დასაქმებასა და პიროვნული განვითარებისთვის აუცილებელი სხვა აქტივობების ხელმისაწვდომობაზე. ამავედროულად, ბავშვთან დაკავშირებული უფლება-მოვალეობები ცოლ-ქმარს შორის არათანაბრად არის გადანაწილებული. ქალთა და ბავშვთა ფიზიკურ და მენტალურ ჯანმრთელობაზე მნიშვნელოვან გავლენას შვილების რაოდენობაც ახდენს. ამრიგად, ზემოხსენებული მიზეზებიდან გამომდინარე, ქალებს უნდა ჰქონდეთ შესაძლებლობა თავისუფლად გადაწყვიტონ თავიანთი შვილების რაოდენობა და მშობიარობის შუალედები.

22. ხელშემკვრელი სახელმწიფოების ეროვნულ ანგარიშებში იკვეთება იძულების პრაქტიკა, რომელიც მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ქალების ცხოვრებაზე. ასეთი პრაქტიკის მაგალითებს განეკუთვნება იძულებითი ფეხმძიმობა, აბორტი ან სტერილიზაცია. შვილის ყოლა-არყოლის საკითხი მეუღლეებსა და მეწყვილეებს შორის შეთანხმების საფუძველზე უნდა იყოს მიღწეული და ერთპიროვნულად არ უნდა იქნეს მიღებული ქმრის, მშობლის, მეწყვილის ან მთავრობის მიერ. სათანადო და უსაფრთხო ჩასახვის საწინააღმდეგო ზომების გამოყენების შესახებ გადაწყვეტილების მიღების პროცესში ქალებს ხელი უნდა მიუწვდებოდეთ ამ ზომებისა და მათი

ქალთა წინააღმდეგ ყველა ფორმის დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი

გამოყენების შესახებ ინფორმაციაზე. კონვენციის მე-10(h) მუხლის შესაბამისად უზრუნველყოფილი უნდა იყოს სექსუალური განათლებისა და ოჯახის დაგეგმვის შესახებ ინფორმაციის მიღების შესაძლებლობა.

23. დღეისთვის ყველა თანხმდება, რომ არსებობს ოჯახის წევრების კეთილდღეობის, ჩასახვის დაგეგმვისა და ჯანმრთელობის დაცვის სათანადო და ხელმისაწვდომი საშუალებები. ამასთან, ამგვარი მომსახურებებით სარგებლობა ხელს უწყობს ცხოვრებისა და მოსახლეობაში ჯანმრთელობის დონის ამაღლებას, მოსახლეობის რაოდენობის ზრდის რეგულირებას, გარემოს შენარჩუნებასა და მდგრად ეკონომიკურ და სოციალურ განვითარებას.

მე-16(1)(g) მუხლი

24. მტკიცე ოჯახი თანასწორობის, სამართლიანობისა და ოჯახის თითოეული წევრის კეთილდღეობის პრინციპებს ემყარება. შესაბამისად, კონვენციის მე-11 მუხლის (a) და (b) პარაგრაფების თანახმად ოჯახის ყველა წევრს აქვს უფლება აირჩიოს საკუთარი პროფესია და სამსახური, რომელიც მის შესაძლებლობებს, კვალიფიკაციასა და ინტერესის სფეროს ყველაზე უკეთ შეესაბამება. ამასთან, თითოეულ წევრს უნდა ჰქონდეს უფლება აირჩიოს თავისი გვარი და ამით შეინარჩუნოს საკუთარი ინდივიდუალურობა და იდენტობა, რომელიც მას საზოგადოების სხვა წევრებისგან განასხვავებს. ქალს ეზღუდება ეს უფლება, თუკი კანონმდებლობით ან ჩვეულებების გამო ქორწინების დროს გვარის შეცვლას ან გვარზე უარის თქმას აიძულებენ.

მე-16(1)(h) მუხლი

25. ამ მუხლში გათვალისწინებული უფლებები ემთხვევა და ავსებს კონვენციის მე-15(2) მუხლში მოცემულ დებულებებს, რომელთა მიხედვითაც სახელმწიფო ვალდებულია უზრუნველყოს სახელშეკრულებო ურთიერთობებში მონაწილეობისა და ქონების განკარგვის საკითხებში ქალთა და კაცთა თანასწორობა.

26. მე-15(1) მუხლის თანახმად, ქალები კანონის წინაშე კაცებთან თანასწორნი უნდა იყვნენ. ქალების მიერ ქონების ფლობის, სარგებლობისა და განკარგვის უფლება ქალთა ფინანსური დამოუკიდებლობის ქვაკუთხედიანია. ბევრ ქვეყანაში ქალთა საკუთრების უფლება არსებობისა და საკუთარი და თავისი ოჯახის წევრების სათანადო საცხოვრისითა და საკვებით უზრუნველყოფის აუცილებელ საჭიროებას წარმოადგენს.

27. ქვეყნები, სადაც აგრარული რეფორმა ან სხვადასხვა სოციალურ თუ ეთნიკურ ჯგუფებს შორის მიწის ნაკვეთების გადანაწილება მიმდინარეობს, ქალებს ოჯახური სტატუსის მიუხედავად უნდა ჰქონდეთ შესაძლებლობა მონაწილეობა მიიღონ ამ პროცესში და კაცების მსგავსად მიიღონ შესაბამისი წილი.

28. უმეტეს ქვეყანაში ქალი მოსახლეობის მნიშვნელოვანი ნაწილი დაუოჯახებელი ან განქორწინებულია; ბევრი ქალი მარტო არჩენს ოჯახს. ქონების გადანაწილების დისკრიმინაციული პროცედურები, რომლებიც ოჯახში ქალებისა და შვილების რჩენის ვალდებულებას მხოლოდ კაცს აკისრებს, არარეალისტურია. შესაბამისად, ნებისმიერი საკანონმდებლო ნორმა თუ ჩვეულებითი ადათ-წესი, რომელიც ქორწინების დასრულებისა თუ ურთიერთობის ფაქტობრივად გაწყვეტის ან მეუღლის გარდაცვალების შემდეგ საკუთრების უფლების განხორციელებაში კაცს უპირატეს მდგომარეობაში აყენებს, დისკრიმინაციული ხასიათისაა. ასეთი ზომები მნიშვნელოვნად აზარალებს ქალებს და ზღუდავს მათ უფლებას განქორწინდნენ, განქორწინების შემდეგ განაგრძონ არსებობა და ოჯახის შენახვა, როგორც ეს ღირსეულ, დამოუკიდებელ ადამიანს შეეფერება.

29. ყველა ეს უფლება ქალის ოჯახური სტატუსის მიუხედავად უნდა იყოს უზრუნველყოფილი.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია

ქორწინებაში შეძენილი ქონება

30. არსებობს სახელმწიფოები, რომლებიც ქორწინების ან *de facto* თანაცხოვრების დროს შეძენილი ქონების წილობრივი გამიჯვნის ან განქორწინებისა თუ გაშორების შემდეგ ქონების გადანაწილების პროცესში ქალისა და კაცის თანასწორობას არ აღიარებენ. ბევრ ქვეყანაში თანასწორობა აღიარებულია, თუმცა ამ უფლებით პრაქტიკულ სარგებლობას სამართლებრივი პრეცედენტები და ადათ-წესები ზღუდავს.

31. ცალკეულ შემთხვევებში (მაშინაც კი, როდესაც სახელმწიფოში ქალებისთვისაც აღიარებულია საკუთრების უფლება და მათ შეუძლიათ ამ უფლების დაცვის მიზნით მიმართონ სასამართლოს) ქორწინების დროს ქალის მიერ მოპოვებული ქონების განკარგვის უფლება მხოლოდ კაცს აქვს. ბევრ ქვეყანაში, მათ შორის, სადაც საზოგადოებრივი ქონების ცნება არსებობს, მეუღლეების საერთო ქონების განკარგვის შესახებ გადაწყვეტილების მიღების პროცესში ცოლის თანხმობა აუცილებელი არ არის. მსგავსი შეზღუდვები უარყოფითად აისახება ქალის მიერ ამ ქონებით სარგებლობისა და მათ მიერ შემოსავლის მიღების შესაძლებლობაზე.

32. ზოგ ქვეყანაში ქორწინების დროს მოპოვებული ქონების გადანაწილების დროს გადამწყვეტი მნიშვნელობა ქორწინების დროს მოპოვებულ ფინანსურ საქმიანობას ენიჭება და არ ხდება ისეთი არაფულადი წვლილის გათვალისწინება, როგორცაა ბავშვების აღზრდა, მოხუცი ნათესავების მოვლა და საშინაო საქმეები. ხშირად ცოლის მიერ მსგავსი არაფულადი ხასიათის წვლილი ქმარს შესაძლებლობას აძლევს მიიღოს ფულადი შემოსავალი და გაზარდოს ოჯახის ფინანსური სახსრები. ფინანსურ და არაფინანსურ საქმიანობას თანაბარი მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს.

33. ბევრ ქვეყანაში ფაქტობრივი ურთიერთობების დროს მოპოვებული ქონების ფლობის, სარგებლობის და განკარგვის საკითხი სამართლებრივად ქორწინებაში შეძენილი ქონების მსგავსად არ არის რეგულირებული. შესაბამისად, ასეთი ურთიერთობების დასრულების შემდეგ ქალი მეწყვილე კაცთან შედარებით მნიშვნელოვნად ნაკლებ წილს იღებს. დისკრიმინაციული კანონმდებლობა და ადათ-წესები, რომლებიც შვილიან ან უშვილო დაქორწინებულ ან დაუქორწინებელ ქალებს არახელსაყრელ პირობებში აყენებს, უნდა გაუქმდეს.

მემკვიდრეობა

34. ხელშემკვრელი სახელმწიფოების ეროვნულ ანგარიშში გათვალისწინებული უნდა იყოს ინფორმაცია მემკვიდრეობის საკითხების მარეგულირებელი საკანონმდებლო და ჩვეულებითი ნორმების შესახებ, რადგანაც ეს საკითხი მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ქალთა სამართლებრივ მდგომარეობაზე. აღნიშნული საკითხის მნიშვნელობას აღიარებს კონვენციის დებულებები და ეკონომიკური და სოციალური საბჭოს 884 D (XXXIV) რეზოლუცია, რომელშიც საბჭო მოუწოდებს სახელმწიფოებს, რომ უზრუნველყონ გარდაცვლილ ადამიანთან მსგავსი ნათესაური კავშირის მქონე ქალებმა და კაცებმა ქონების თანაბარი წილი მიიღონ და მემკვიდრეობის უფლებით სარგებლობისას თანაბარი სტატუსი ჰქონდეთ. როგორც წესი, ამ დებულების მოთხოვნები პრაქტიკაში არ სრულდება.

35. ბევრ ქვეყანაში, მემკვიდრეობისა და საკუთრების სამართალი კანონმდებლობასა და პრაქტიკაში ქალების მიმართ დისკრიმინაციულია. უთანასწორო მოპყრობის გამო ქალებს ქმრის ან მამის გარდაცვალების შემთხვევაში ქვრივ კაცებთან და ძმებთან შედარებით მემკვიდრეობის უფრო მცირე წილი ერგებათ. ცალკეულ შემთხვევებში, გარდაცვლილი პირის ქონებიდან ქალებს მხოლოდ შეზღუდული და კონტროლს დაქვემდებარებული უფლებები ეძლევათ. ხშირად, ქვრივი ქალების მემკვიდრეობის უფლება არ შეესაბამება ქორწინების დროს შეძენილ ქონებასთან

ქალთა წინააღმდეგ ყველა ფორმის დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი

მიმართებით თანასწორობის პრინციპს. ასეთი დებულებები შეუსაბამოა კონვენციის მოთხოვნებთან და უნდა გაუქმდეს.

მე-16(2) მუხლი

36. 1993 წლის 14-45 ივნისს ვენაში გამართულ ადამიანის უფლებების მსოფლიო კონფერენციაზე მიღებული ვენის დეკლარაციისა და სამოქალაქო პროგრამის მიხედვით, სახელმწიფოები ვალდებული არიან შეცვალონ არსებული კანონმდებლობა და რეგულაციები და აღკვეთონ ისეთი ჩვეულებებისა და პრაქტიკის გამოყენება, რომელიც არასრულწლოვანი გოგონების მიმართ დისკრიმინაციულია და ზიანს აყენებთ მათ. მე-16 მუხლის მე-2 პარაგრაფისა და ბავშვთა უფლებათა კონვენციის დებულებების თანახმად, სახელმწიფოებს ეკრძალებათ აღიარონ ქორწინება იმ პირებს შორის, რომლებსაც სრულწლოვანებისთვის არ მიუღწევიათ. ბავშვთა უფლებათა დაცვის კონვენციის თანახმად, 'ბავშვად ითვლება ყოველი ადამიანი რომელსაც 18 წელი არ შესრულებია, თუ კანონით, რომელიც ამ ბავშვის მიმართ გამოიყენება, ის უფრო ადრე არ აღწევს სრულწლოვანებას.' ამ დეფინიციის მიუხედავად, ვენის დეკლარაციის დებულებების გათვალისწინებით, კომიტეტი მიიჩნევს, რომ ქორწინების მინიმალური ასაკი ქალებსთვის და კაცებისთვისაც 18 წელი უნდა იყოს. ქორწინების შედეგად ქალები და კაცები ცოლ-ქმრულ ურთიერთობაში საპასუხისმგებლო უფლება-ვალდებულებებს იღებენ. ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის თანახმად არასრულწლოვანების, განსაკუთრებით კი გოგონების ქორწინება და ბავშვების ყოლა უარყოფით გავლენას ახდენს მათ ჯანმრთელობასა და განათლებაზე. შედეგად, იზღუდება მათი ეკონომიკური დამოუკიდებლობა.

37. ეს ყოველივე უარყოფითად აისახება არა მხოლოდ ქალთა პიროვნების ჩამოყალიბების პროცესზე, არამედ ზღუდავს მათი სამუშაო უნარ-ჩვევებისა და დამოუკიდებლობის განვითარებაზე და ამცირებს მათი დასაქმების შესაძლებლობებს, რაც, თავის მხრივ, საბოლოო ჯამში აზიანებს მათ ოჯახებსა და საზოგადოებებს.

38. ზოგი ქვეყნის კანონმდებლობა ქალისა და კაცისთვის განსხვავებულ ქორწინების ასაკს აწესებს. ასეთი დებულებები ემყარება არასწორ მოსაზრებას, რომ ქალებს კაცებისაგან განსხვავებული ინტელექტუალური განვითარების დონე აქვთ, ან რომ ქორწინებისთვის მათი ფიზიკურ და ინტელექტუალურ განვითარებას მნიშვნელობა არ აქვს. მსგავსი კანონმდებლობა უნდა შეიცვალოს. სხვა ქვეყნებში დაშვებულია გოგონების ნიშნობა და გადაწყვეტილების მათ ნაცვლად ოჯახის წევრების მიერ მიღება. მსგავსი წესები ეწინააღმდეგება კონვენციის მოთხოვნებს და ამავდროულად, მნიშვნელოვნად ზღუდავს ქალთა თავისუფლებას დამოუკიდებლად აირჩიონ თავიანთი მეუღლე.

39. ხელშემკვრელმა სახელმწიფოებმა უნდა დააწესონ სამოქალაქო თუ ჩვეულებებისა და რელიგიური რიტუალების მიხედვით ჩატარებული ქორწინების სამოქალაქო რეგისტრაციაში გატარების მკაცრი ვალდებულება. ამრიგად, მეუღლეების თანასწორობის პრინციპის დაცვით, ქორწინებისთვის მინიმალური ასაკობრივი ზღვრის დაწესებით, ბიგამიისა (ორქორწინება) და პოლიგამიის აკრძალვისა და ბავშვთა უფლებების დაცვით სახელმწიფოები შეძლებენ შეასრულონ კონვენციის მოთხოვნები.

რეკომენდაციები

ქალთა წინააღმდეგ ძალადობა

ქალთა წინააღმდეგ ყველა ფორმის დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი

40. ოჯახში ქალის როლის გათვალისწინებით, კომიტეტს სურს ხაზი გაუსვას მე-19 ზოგადი რეკომენდაციის (მე-19 სესია) მნიშვნელობას², რომლის მიხედვითაც, ქალების წინააღმდეგ მიმართული ძალადობა მნიშვნელოვნად აფერხებს მამაკაცებთან მიმართებით ქალთა თანასწორობის უფლებით სარგებლობის შესაძლებლობას. კომიტეტი მოუწოდებს ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს, დაიცვან ზოგადი რეკომენდაცია და უზრუნველყონ საჯარო და ოჯახურ ცხოვრებაში ქალთა წინააღმდეგ მიმართული გენდერული ძალადობის აღმოფხვრა.

დათქმები

41. კომიტეტმა არაერთხელ აღნიშნა, რომ შემაშფოთებელია იმ სახელმწიფოთა რიცხვი, რომლებმაც კონვენციის მე-16 მუხლის ყველა ან ცალკეულ დებულებებთან მიმართებით დათქმები გააკეთეს, განსაკუთრებით ისეთ შემთხვევებში, როდესაც დათქმა კონვენციის მე-2 მუხლთან მიმართებითაც გაკეთდა. ეს სახელმწიფოები აცხადებენ, რომ კონვენციის ცალკეული მუხლების მოთხოვნები წინააღმდეგობაში მოდის ოჯახის ცნებასთან (რომელიც *in te alia* კულტურულ თუ რელიგიურ შეხედულებებს ეფუძნება) ან ქვეყნის ეკონომიკურ და პოლიტიკურ სტატუსთან.

42. ამ სახელმწიფოთა უმრავლესობა აღიარებს ოჯახს, როგორც პატრიარქალურ საწყისზე დაფუძნებულ ერთობას, რომელშიც ქმარი ან შვილი პრივილეგირებული სტატუსით სარგებლობს. ზოგ ქვეყანაში ფუნდამენტალისტური თუ სხვა სახის ექსტრემისტული შეხედულებები და ეკონომიკური სიდუხჭირე ხელს უწყობს ძველი ღირებულებებისა და ტრადიციების დაბრუნებას, რომლებიც ოჯახში ქალის როლს მნიშვნელოვნად აკნინებს. სხვა ქვეყნებში, სადაც მიიჩნევა, რომ გენდერის მიუხედავად ზრდასრულ ადამიანებს შორის თანასწორობა ეკონომიკური განვითარებასა და ზოგადად, საზოგადოების კეთილდღეობას ხელს უწყობს, მსგავსი აკრძალვები და რეაქციონერული თუ ექსტრემისტური იდეები თანდათანობით შესუსტდა.

43. კომიტეტი მოითხოვს, რომ სახელმწიფოებმა (განსაკუთრებით, კონვენციის მე-2, მე-3 და 24-ე მუხლებთან მიმართებით) თანდათანობით იმოქმედონ ოჯახში ქალთა უთანასწორობის აღმოფხვრის მიზნით და გააუქმონ კონვენციის (განსაკუთრებით - მე-9, მე-15 და მე-16 მუხლებით გათვალისწინებულ) დებულებებთან მიმართებით გაკეთებული დათქმები.

44. ხელშემკვრელმა სახელმწიფოებმა ქმედითი ზომები უნდა მიიღონ ქალებსა და კაცებს შორის უთანასწორობის შესახებ კანონმდებლობით, ჩვეულებებითა და რელიგიური დოგმებით განმტკიცებული შეხედულებების აღმოფხვრის მიზნით, რათა თანდათანობით მიაღწიონ განსაკუთრებით კონვენციის მე-16 მუხლთან მიმართებით გაკეთებული დათქმის გაუქმებამდე.

45. თავდაპირველი და შემდგომი პერიოდული ანგარიშების განხილვის შედეგად კომიტეტმა აღნიშნა, რომ კონვენციის ხელშემკვრელ ზოგ სახელმწიფოში, რომლებმაც კონვენციის რატიფიკაცია ან მასთან მიერთება დათქმების გარეშე მოახდინეს, (განსაკუთრებით ოჯახური ურთიერთობების მარეგულირებელი) ეროვნული კანონმდებლობა კონვენციის მოთხოვნებს არ შეესაბამება.

46. ამ სახელმწიფოების კანონმდებლობა ითვალისწინებს ბევრ ზომას, რომლებიც ნორმების, ჩვეულებებისა და სოციალურ-კულტურული ცრურწმენების გამო ხელს უწყობენ ქალთა დისკრიმინაციას. ეს სახელმწიფოები, ზემოხსენებული მუხლების დაცვასთან დაკავშირებით

---

² იხილეთ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის ოფიციალური არქივი, 44-ე სესია, 38-ე დანართი (A/47/38) [Official Records of the General Assembly, Forth-seventh Session, Supplement No. 38 (A/47/38)], თავი I.

ქალთა წინააღმდეგ ყველა ფორმის დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი

შექმნილი მდგომარეობის გამო, სირთულეებს უქმნიან კომიტეტს, სათანადოდ შეაფასოს და გაიგოს ამ ქვეყნებში ქალთა სამართლებრივი მდგომარეობის საკითხი.

47. კონვენციის 1-ლი და მე-2 მუხლების საფუძველზე კომიტეტი მოითხოვს, რომ ამ სახელმწიფოებმა უზრუნველყონ ზემოხსენებულ საკითხებთან დაკავშირებით ქვეყანაში არსებული მდგომარეობის შეფასება და ეროვნულ კანონმდებლობაში ყველა საჭირო ცვლილების გატარება, რათა აღმოფხვრან ქალთა დისკრიმინაცია.

ანგარიშები

48. აღნიშნული ზოგადი კომენტარებით გათვალისწინებული რეკომენდაციების საფუძველზე ხელშემკვრელმა სახელმწიფოებმა ეროვნულ ანგარიშში უნდა გაითვალისწინონ შემდეგი სახის ინფორმაცია:

(a) კონვენციის დებულებებთან, განსაკუთრებით კი მე-16 მუხლთან, მიმართებით გაკეთებული დათქმების გაუქმების კუთხით გაწეული ღონისძიებების პროგრესი;

(b) შეესაბამება თუ არა მათი კანონმდებლობა კონვენციის მე-9, მე-15 და მე-16 მუხლებს და კონვენციის მოთხოვნების დაცვის კუთხით იქმნება თუ არა პრაქტიკაში პრობლემები რელიგიური თუ საკანონმდებლო ან ჩვეულებითი ნორმების გამო.

კანონმდებლობა

49. ხელშემკვრელმა სახელმწიფოებმა კონვენციის, კონკრეტულად კი - მე-9, მე-15 და მე-16 მუხლების, მოთხოვნების შესრულების მიზნით საჭიროების შემთხვევაში უნდა უზრუნველყონ შესაბამისი კანონმდებლობის მიღება და დაცვა.

50. ხელშემკვრელმა სახელმწიფოებმა კონვენციის მე-2, მე-3 და 24-ე მუხლებისა და ამ ზოგადი კომენტარის რეკომენდაციების შესაბამისად სათანადო ზომები უნდა მიიღონ, რათა უზრუნველყონ კონვენციის პრინციპების დაცვა, განსაკუთრებით ისეთი რელიგიური, სამართლებრივი და ჩვეულებთან მიმართებით, რომლებიც კონვენციის პრინციპებს ეწინააღმდეგებიან.

ზოგადი რეკომენდაცია ითარგმნა სამხრეთ კავკასიაში გაეროს ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისრის ოფისის მხარდაჭერით.